

SAS NAZI-JAGERS

Damien Lewis bij Meulenhoff:

Agent Josephine
SAS nazi-jagers

meulenhoff.nl

Damien Lewis

SAS nazi-jagers

Het buitengewone verhaal van de geheime SAS-eenheid
die de wreedste oorlogsmisdadigers opspoorde

Vertaald door André Haacke en Ruud van der Helm

MEULENHOF

ISBN 978-90-429-0725-0

ISBN 978-94-023-2652-9 (e-book)

NUR 320

Oorspronkelijke titel: *SAS Nazi Hunters*

Omslagontwerp: Pinta Grafische Producties

Omslagbeeld: © The SAS Regimental Association

Auteursfoto: © Millard Photography

Zetwerk: Mat-Zet b.v., Weesp

© Damien Lewis, 2015

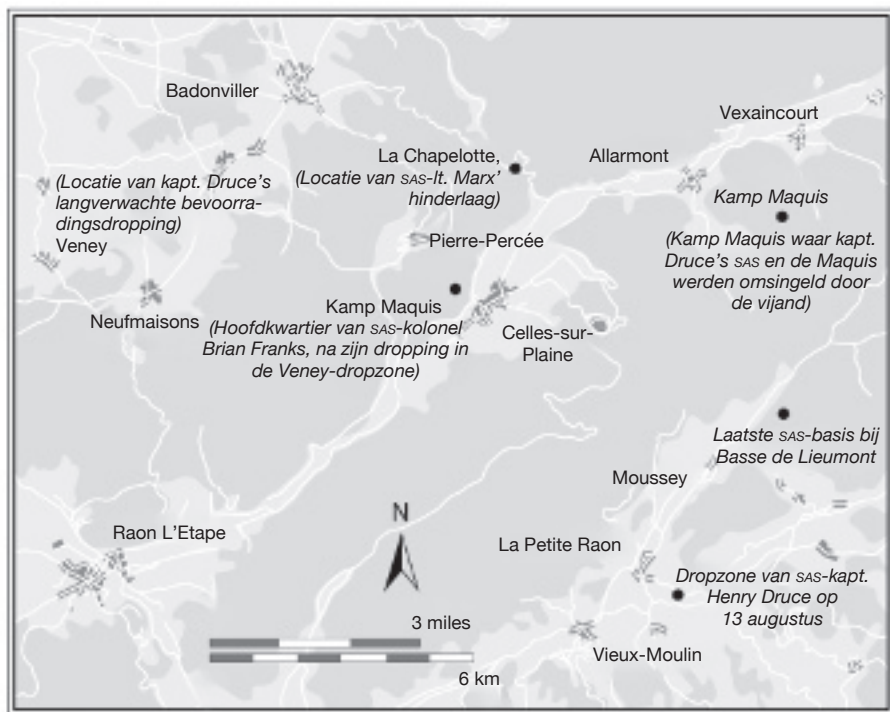
© 2025 Nederlandse vertaling André Haacke en Ruud van der Helm en Meulenhoff
Boekerij bv, Amsterdam

De uitgever heeft ernaar gestreefd alle rechten van derden te regelen volgens de wettelijke bepalingen. Degenen die desondanks menen zekere rechten te kunnen doen gelden, kunnen contact opnemen met Meulenhoff Boekerij bv, Amsterdam.

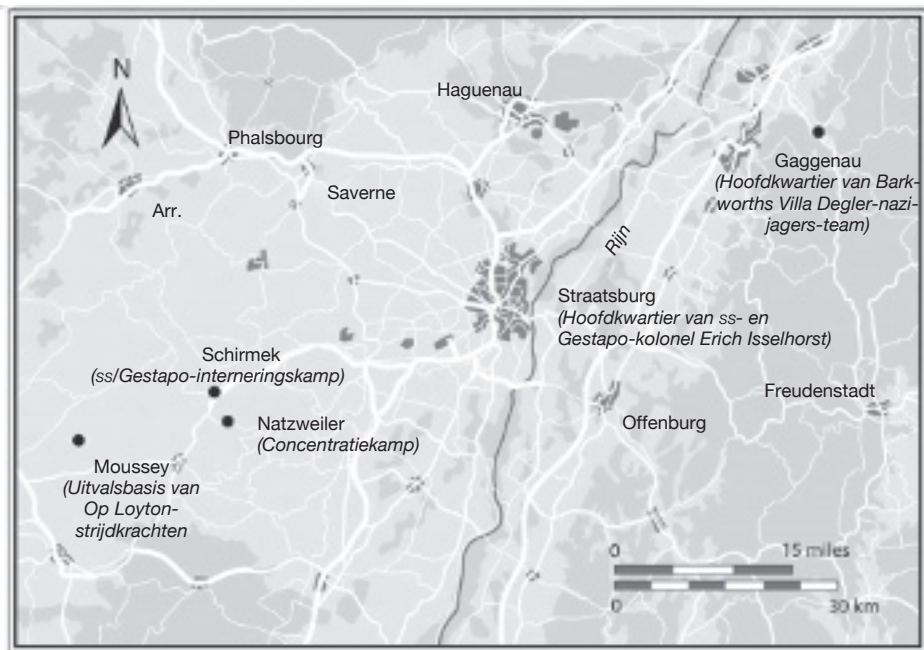
Alle rechten voorbehouden. Niets uit deze uitgave mag worden verveelvoudigd, opgeslagen in een geautomatiseerd bestand, of openbaar gemaakt in enige vorm of op enige wijze, hetzij elektronisch, mechanisch of op enige andere manier, zonder voorafgaande schriftelijke toestemming van de uitgever. Tekst- en datamining van (delen van) deze uitgave is uitdrukkelijk niet toegestaan.

All rights are reserved, including those for text and data mining, AI training and similar technologies.

Voor Moussey
Voor allen die niet terugkeerden

Operatiegebied sas-operatie Loyton

Operatiegebied sas nazi-jagers

Voorwoord

Het voorstel voor dit boek kwam als uit het niets.

Ik had op een ochtend afgesproken met een Special Air Service (sas)-militair die in het Regiment (zoals ze het zelf noemen) een hoge rang met veel invloed heeft. Deze militair – ik noem hem hier ‘Steve’ omdat hij, zoals onder sas-operators gebruikelijk is, niet met zijn echte naam genoemd wil worden – en ik waren goed bevriend geraakt tijdens het schrijven van enkele van mijn boeken.

Kort daarvoor had ik *Churchill's Secret Warriors* gepubliceerd, het verhaal van de doldrieste Deense Viking-krijger Anders Lassen – het enige lid van de Britse sas dat ooit het Victoria Cross toegekend heeft gekregen – en zijn groep Special Forces-desperado's. In 1940 hadden ze Churchills oproep om Europa ‘in vuur en vlam’ te zetten ter harte genomen en in de praktijk gebracht. Ze zaaiden chaos en terreur onder de vijand en stoorden zich daarbij niet of nauwelijks aan de regels van het geldende oorlogsrecht.

Ik overhandigde Steve een exemplaar van *Churchill's Secret Warriors* en sprak de hoop uit dat het boek ooit verfilmd zou worden.

Steven liet zijn blik door het restaurant dwalen – we hadden afgesproken in het pand van de British Academy of Film and Television Art (BAFTA), aangezien we dat een gepaste locatie voor onze och-

tendlijke ontmoeting vonden – en maakte een hem typerende opmerking.

‘Dus jij houdt je tegenwoordig op in kringen van rijkaards en beroemdheden? Ben je dan weleens die vrouw tegengekomen die in *Tomb Raider* Lara Croft speelt? Je weet wel, Angelina Jolie?’

Steve beaamde dat *Churchill's Secret Warriors* een schitterend uitgangspunt voor een film was. Er zijn slechts twee veteranen van het Regiment die worden geëerd met een standbeeld op het terrein van de SAS-basis in Hereford: de oprichter van de SAS David Stirling én Anders Lassen. Volgens hem was het de hoogste tijd dat de heldendaden van Lassen en zijn strijdmakkers werden verfilmd. Hun verhaal verdiende meer bekendheid onder het publiek.

Steve bestudeerde het omslag van *Churchill's Secret Warriors* en in zijn reusachtige, knoestige handen draaide hij het boek om en om. Met een lengte van 1 meter 90 en een zeer brede torso oogde Steve niet bepaald als de gemiddelde BAFTA-bezoeker. Ik had gemerkt dat sommige restaurantgasten hem vanachter hun espresso's en toast met gepocheerd ei verwonderde blikken toewierpen.

Toen keek hij mij recht aan. Een vlakke blik in de ogen, het gelaat een seconde lang heel serieus.

‘Wist jij dat er nog een SAS-verhaal uit de Tweede Wereldoorlog is dat verteld moet worden? Want dat is nog niet gebeurd. En inmiddels bestaat het risico dat niemand het kan navertellen.’

‘Zeg op, ik ben een en al oor,’ gaf ik aan.

‘Heb je ooit gehoord van Operatie Loyton? Bijna niemand kent Op Loyton, maar degenen die ervan op de hoogte zijn, beschouwen het als het Arnhem van de SAS. Eind 1944 werd een groep SAS-paratroepers achter vijandelijke linies in de Vogezen gedropt. Ze moesten daar het Franse verzet bewapenen en organiseren, zodat ze gezamenlijk chaos konden creëren. Ongelukkigerwijs belandden ze te midden van een volledige Duitse pantserdivisie. Slechte timing, gebrekkige inlichtingen. Hun rantsoenen raakten al snel op, net als hun

ammunitie, explosieven en andere wapens. Ze konden nergens naar toe of terecht. Vandaar: het Arnhem van de sas.

Uiteindelijk richtten ze een geïmproviseerde schuilplaats in bij het Franse dorp Moussey. Toen de Duitsers beseften dat ze nooit alle sas-strijders konden uitschakelen of gevangennemen, pakten ze de dorpelingen op en voerden hen af naar concentratiekampen.

Weken achtereen hebben de Duitsers de bossen en bergtoppen in de omgeving uitgekamd. Na verloop van tijd hadden ze tientallen van onze jongens krijgsgevangen gemaakt. Sinds het moment dat zij aan de Gestapo en de ss werden uitgeleverd, waren ze verdwenen in *Nacht und Nebel* (een speciale strafklasse om politieke gevangenen en verzetslieden spoorloos te laten verdwijnen). En dat is het moment waarop dit verhaal pas echt interessant wordt [...]

Steve legde uit dat aan het einde van de oorlog een dertigtal militairen die aan Operatie Loyton hadden meegedaan als vermist zijn opgegeven. Kolonel Brian Franks, de toenmalig bevelvoerder van 2 sas, wilde het daar niet bij laten. Hij had de familieleden van de vermiste militairen beloofd dat hij zou uitzoeken wat hun was overkomen. Hij vond bovendien dat het Regiment de verplichting had hetzelfde te doen voor de inwoners van het dorp Moussey, waar een groot aantal dorpelingen was weggevoerd en niet teruggekeerd.

Moussey ligt in een dichtbeboste vallei met steile hellingen. De vallei is om goede redenen bekend komen te staan als het ‘Dal der Tranen’. Vanuit het hele gebied zijn ruim duizend inwoners door de Gestapo afgevoerd. Hun wachtte een lot waar toentertijd nog niemand zich een voorstelling van kon maken. In de ogen van kolonel Franks was de sas tegenover alle vermisten verplicht hun laatste rustplaats op te sporen, hun moordenaars op te pakken en deze oorlogsmisdadigers voor het gerecht te brengen.

Er was echter één probleem: de sas stond op het punt te worden ontbonden. Na afloop van de oorlog had Churchill de verkiezingen verloren en was hij teruggetreden. Het Britse publiek was oorlogs-

moe en wilde zich richten op de vrede. Daarmee leken ook de dagen geteld van wat velen hadden omschreven als een privéleger van eigenzinnige regelbrekers. In oktober 1945 had de SAS de strijd om zijn voortbestaan definitief verloren en werd het Regiment formeel ontbonden.

Maar in werkelijkheid lagen de zaken anders. Een groot aantal SAS-veteranen was weliswaar voor demobilisatie naar de thuisbasis van hun eenheid gestuurd, maar tegelijkertijd werd een kleine groep zorgvuldig uitgekozen officieren en soldaten naar Duitsland uitgezonden, waar ze de Op Loyton-vermisten en de weggevoerde dorpsbewoners van Moussey moesten opsporen, evenals hun moordenaars. Deze mannen – die op hun SAS-baret het insigne van de gevleugelde dolk droegen – werden onderverdeeld in geheime klopjachteenheden. Ze verwierven al gauw faam als de ‘Geheime Jagers’.

De Geheime Jagers accepteerden simpelweg niet dat de oorlog voorbij was en begonnen een privéstrijd. Hun intentie was een aantal van de wreedste oorlogsmisdadigers op te sporen en voor het gerecht te brengen.

De activiteiten van de Geheime Jagers vielen buiten elk boekje en zouden te allen tijde door de Britse strijdkrachten worden ontkend. De operatie was zo geheim dat zelfs binnen de SAS slechts weinigen ervan op de hoogte waren. Operatie Loyton werd aangestuurd vanuit een kantoor aan Eton Square in Londen, van waaruit rechtstreeks radiocontact met de mannen in het veld werd onderhouden. De Geheime Jagers genoten niettemin de volledige steun van Winston Churchill, wiens macht en invloed ondanks zijn verkiezingsnederlaag in 1945 nog steeds ver reikten.

De activiteiten in het veld werden georkestreerd door een Russische prins die al in de oorlog aan de zijde van de Special Forces had meegestreden. Hij had een heel persoonlijke reden waarom hij de nazimoordenaars voor het gerecht wilde brengen. Prins Juri ‘Yurka’ Galitzine was daarnaast een door de wol geverfde fixer. Hij regelde

eigenhandig dat het ministerie van Oorlog budget beschikbaar stelde voor een eenheid die officieel niet bestond.

Onder leiding van de prins en kolonel Franks konden de Geheime Jagers nazioorlogsmisdadigers opsporen van Italië tot Noorwegen respectievelijk van West-Frankrijk tot in Duitsland en diens Russische zone toe. Ze zetten alle hun beschikbare middelen in en waren uitzonderlijk succesrijk in het opjagen van de oorlogsmisdadigers. Door hun succes schopten ze echter ook tegen het zere been van het traditioneel ingestelde Britse leger en – bij uitbreiding daarvan – tegen de gevestigde orde van de geallieerde strijdkrachten.

Voor het Regiment dienden de klopjachten van de Geheime Jagers nog een ander doel. De operaties liepen tot in 1948 door en verleenden het Regiment aldus een bestaansgrond, tot kolonel Franks de 21 SAS Artists Rifles had kunnen oprichten. Deze eenheid van het territoriale reserveleger vormde de basis van de SAS toen het Regiment in de jaren vijftig in ere werd hersteld.

Steve benadrukte dat de deportaties vanuit Moussey naar de concentratiekampen en de honderden vermiste inwoners nog altijd door het Regiment worden herdacht. Op het dorpskerkhof liggen de gesneuvelden van de SAS zij aan zij naast de omgekomen dorpsbewoners. Deze laatste rustplaats is een plek van eerbetoon aan degenen die gezworen hebben dat ze de gebrachte offers nimmer zullen vergeten. Volgens Steve had dit verhaal allang moeten worden verteld en niet alleen omdat het een belangrijk stuk geschiedenis is dat zich goed zou lenen voor een boek.

Ik had al eens eerder iets vernomen over het verhaal van SAS nazi-jagers. Andere Special Forces-vrienden hadden me verteld over hun activiteiten. Deze geschiedenis hield me al langer in de ban, maar er was één probleem: hoe kon ik een en ander uitzoeken en onderbouwen? Hun werk was zo geheim dat er waarschijnlijk nauwelijks documentatie over voorhanden was. Ook betwijfelde ik of er nog veel overlevenden van deze kleine groep zouden zijn.

Een paar weken na mijn gesprek met Steve ontving ik per post een zeer bijzonder pakket. Het bevatte het grootste en zwaarste 'boek' waarvan ik ooit het genoeg heb gehad het te mogen doorbladeren. Het betrof een speciale uitgave van het officiële SAS-oorlogsdagboek uit de Tweede Wereldoorlog. In dit dagboek vond ik een karakteristiek summier aantekening over de activiteiten van de SAS nazi-jagers. Hoewel zeer summier, was dat voor mij de eerste officiële bevestiging dat de eenheid werkelijk had bestaan.

De Geheime Jagers stonden onder bevel van majoor Eric 'Bill' Barkworth. Deze SAS-veteraan was een man van ijzeren principes, die als geen ander de onverzettelijke inborst en vastberadenheid van een non-conformist bezat. Barkworth zou zich waarmaken als een zeer begaafde onderzoeker, detective, ondervrager en een exceptionele nazi-jager.

Het SAS-oorlogsdagboek vermeldt: 'In mei 1945 ontving [kolonel] Franks een verslag dat stoffelijke resten van Britse soldaten waren aangetroffen in Gaggenau in Duitsland. Hij stuurde zijn inlichtingenofficier, majoor E.A. Barkworth, eropuit voor onderzoek. De eenheid van Barkworth vestigde een uitvalsbasis en begon haar klopjacht. In oktober 1945 werd de SAS ontbonden. Franks trof een officieuze regeling met een medewerker van het ministerie van Oorlog, zodat de eenheid haar werk kon voortzetten. Ze opereerde in alle openheid alsof het een officiële missie was. Drie jaar na de ontbinding van de SAS beëindigde de eenheid haar klopjacht in 1948.'

Slechts een paar zorgvuldig gekozen woorden, in combinatie met vier foto's van SAS'ers die bij het oorlogsmonument in Moussey respect bewijzen, bevestigden aldus officieel het bestaan van de SAS nazi-jagers.

Op zich was dat bijzonder, aangezien officieel altijd werd verteld dat de SAS in 1945 was ontbonden en pas in de jaren vijftig werd heropgericht voor de bestrijding van rebelligroepen in Azië. In Philip Warners officiële geschiedverhaal van de SAS wordt bijvoorbeeld

ook de opheffing van de SAS in 1945 genoemd en vastgesteld dat 'de kous daarmee af was' tot de officiële heroprichting in de jaren vijftig. Warners werk wordt alom geprezen als 'de eerste complete, officiële geschiedschrijving van het SAS Regiment'. Het bevat de algemeen geaccepteerde weergave van wat werkelijk gebeurd zou zijn.

Ik nam aan dat het ongelooflijk lastig zou worden om onderzoek te doen naar een operatie als die van de SAS nazi-jagers. Niet alleen waren er slechts een paar dozijn zorgvuldig uitgekozen soldaten bij betrokken, maar ze hadden ook nog eens de instructie gekregen dat ze niets over hun activiteiten mochten loslaten en zo weinig mogelijk details zwart-op-wit mochten vastleggen. Het fragmentarisch overgebleven bewijsmateriaal zou uiterst nauwgezet in elkaar gepast moeten worden, net zoals de Geheime Jagers zelf uiterst zorgvuldig hun dossiers over de meest gezochte nazioorlogsmisdadigers hadden samengesteld.

En aldus begon ik aan een speurtocht die me langs een aantal uiterst duistere plekken zou voeren. Mijn onderzoek bracht onder andere de verschrikkingen aan het licht waar de krijgsgevangen Special Forces-operators aan werden onderworpen door nazi's die toentertijd al geweten moeten hebben dat de oorlog verloren was. Maar het werd ook het verhaal over de ongekende dapperheid en heldhaftigheid van de Britse en geallieerde Special Forces-operators, en niet te vergeten de Franse verzetsstrijders en de dorpsbewoners die aan hun zijde meestreden. Soms kwam er zelfs een 'goede' Duitser in voor, die met gevaar voor eigen leven acties ondernam die volgens hem juist waren.

Gaandeweg leidde het verhaal me naar het noordoosten van Frankrijk, naar Moussey zelf, en naar een duister, onheilspellend concentratiekamp in de bossen op veertien kilometer ten oosten van het dorp. Het leidde me naar het Nationaal Archief in Kew en de dossiermappen over het werk van de nazi-jagers. Op de meeste dossiermappen gaf een stempel de datum aan waarop ze 'vernietigd'

hadden moeten worden. De mappen waren echter op miraculeuze wijze ontkomen aan de roofzucht van ambtenaren die de geschiedenis mogelijk wilden herschrijven.

Mijn speurtocht bracht me ook naar het Imperial War Museum, waar privédocumenten van prins Yurka Galitzine en anderen worden bewaard. Onder de Geheime Jagers kwamen individuen voor die vonden dat hun activiteiten wél moesten worden vastgelegd en doorverteld. Tegen alle officiële richtlijnen en bureaucratische geheimhoudingscontracten die ze hadden moeten ondertekenen in, kozen zij ervoor hun documenten in bewaring te geven op een plek waar ze ooit konden worden teruggevonden. Door hun weigering de waarheid verborgen te houden namen deze individuen een groot risico en ze verdienen daar onze diepe bewondering en dankbaarheid voor.

Vanuit de archieven van het Imperial War Museum – een instelling die ik uiterst dankbaar ben dat ze dit soort materialen voor het nageslacht bewaard houdt – leidde het spoor me naar enkele van de laatste nog levende leden van de SAS-operaties in de Tweede Wereldoorlog. En ten slotte stuitte ik volledig onverwacht in de American National Archives in Washington D.C. op enkele geheime CIA-dossiers die schokkende onthullingen bevatten. In september 2007 moest de CIA in het kader van de Amerikaanse wet uit 1999 voor openbaarmaking van de dossiers over nazioorlogsmisdaden ruim 50.000 pagina's aan documenten vrijgeven, waarin de naoorlogse verstandhouding tussen de inlichtingendienst en vooraanstaande nazifunctionarissen was vastgelegd.

Tegen het einde van de oorlog was Hitlers Duitsland allang niet meer de aartsvijand van de 'vrije wereld'. Stalins Rusland had die rol overgenomen. Toen de kanonnen nog maar net zwegen, pakten de geallieerden hooggeplaatste nazi's op die ervaring hadden met gevechten tegen en het bespioneren van de Russen. De geallieerden boden deze krijgsgevangenen niet alleen bescherming aan, maar rekruteerden hen ook. Ze werden bij verschillende inlichtingendiensten

ingedeeld, waarvan een van de belangrijkste de Gehlen Organisatie was. Deze organisatie werd aanvankelijk gerund door de inlichtingendienst van de Amerikaanse strijdkrachten, maar kwam in 1948 onder toezicht van de CIA.

De recent vrijgegeven geheime CIA-bestanden onthulden dat de gerechtigheid die de nazi-jagers zo vastberaden nastreefden, hun mogelijk is ontzegd in die gevallen waarbij hooggeplaatste nazi's betrokken waren die grondige kennis hadden over hoe men het best tegen de Russen kon strijden.

Het verhaal van dit boek verdiept zich dan ook in de geheime werelden binnen de wereld van de geheime diensten: een verhaal waarin laag na laag van intriges en bedrog worden blootgelegd. Het was – en is – een grote uitdaging om te kunnen doordringen tot de ultieme kern van waarheid. Niettemin beschouw ik deze uitgelezen kans om het verhaal van Operatie Loyton, de deportaties vanuit Moussey, de executies en de activiteiten van de Geheime Jagers te kunnen navertellen als een ongelooflijk voorrecht.

Sommigen vragen zich misschien af waarom het eigenlijk zo belangrijk is dat de herinnering aan deze verschrikkingen en de jacht op de oorlogsmisdadigers onder onze aandacht wordt gehouden. Het is immers al ruim tachtig jaar geleden dat dit alles zich afspeelde. Haal ik hiermee geen oude koeien uit de sloot? Ik vind van niet. Het is ontzettend belangrijk dat we de verhalen van deze helden en hun offers blijven gedenken, net zoals we ons de vreselijke oorlogsmisdaden en misdaden tegen de menselijkheid moeten blijven herinneren, opdat deze gruwelijkheden nooit meer gebeuren.

Ik ben ervan overtuigd dat er veel meer te vertellen valt over dit verborgen hoofdstuk uit de geschiedenis. Ik kijk dan ook uit naar elke nieuwe onthulling die de publicatie van dit boek zal opleveren.

Maar laat ik u eerst meenemen naar een solitaire Britse bommenwerper die in de zomer van 1944 koers zette naar bezet gebied in Frankrijk.

1

De propellers van de Armstrong Whitworth Whitley ploegden door de inktzwarte duisternis, terwijl de tweemotorige bommenwerper zich ronkend een weg zocht door het onrustige luchtruim. Het was bijna middernacht, 12 augustus 1944. Normaliter heerste in het noorden van Frankrijk aangenaam zomerweer met een heldere hemel, maar in deze door krijgsgewoel verscheurde maand augustus waren de vluchtomstandigheden al vaker uitdagend gebleken. Dat gold nu ook voor de RAF-bemanning die een eenheid paratroepers boven een afgelegen, dichtbebost berggebied diep achter de Duitse linies moest droppen. De missie was al verschillende keren op het laatste moment afgeblazen. Onder de militairen die gehurkt op de koude bodem van het toestel zaten, heerste opluchting dat ze eindelijk in actie kwamen. Dat maakte de sfeer er echter niet minder intens of gespannen om, zeker niet nu ze een opdracht als de onderhavige missie onder ogen moesten zien.

Het oorverdovende geraas van de twee Rolls-Royce Merlin-vliegtuigmotoren maakte ieder gesprek zo goed als onmogelijk. Het merendeel van de SAS-soldaten was dan ook diep in gedachten verzonken. Zoals de mannen van het Regiment wel vaker was overkomen, hadden ze een ontzagwekkende opdracht gekregen en waren ze tege-

lijk opgezadeld met de meest verouderde uitrusting die het ministerie van Oorlog te bieden had. Een vluchtige blik door het donkere, echoënde laadruim van de Whitley maakte meteen duidelijk dat de bommenwerper allesbehalve geschikt was als transportvliegtuig voor paratroepen.

Hoewel het ontwerp van de Whitley dateerde van halverwege de jaren dertig, was het toestel al verouderd voor de oorlog uitbrak. Sinds 1942 was dit type bommenwerper niet meer voor frontoperaties ingezet. Als middelzware bommenwerper werd het hoofdzakelijk gebruikt als sleeptoeistel voor zweefvliegtuigen. Het was hoe dan ook nooit bedoeld als springplatform voor paratroepers. Als gevolg van een ontwerpgril vloog het toestel met de neus naar beneden toe gericht, wat betekende dat de bodem van de smalle romp met zijn platte zijden onaangenaam steil naar de cockpit afliep. Erger was nog dat de SAS-mannen het duister van de nacht tegemoet moesten springen via een luik in de bodem, dat de vorm van een doodskist had. Juist deze procedure, waarbij ze door een open graf uit het bommenruim van de Whitley naar buiten moesten springen, maakte de onderneming uiterst riskant.

De mannen van de SAS hadden het moment van de sprong het 'luiden van de bel' gedoopt. Wanneer het toestel de dropzone naderde, stelden ze zich in een rij langs een kant van de opening op, de benen bungelend over de rand van het donkere bommenluik. Wanneer het licht op groen sprong ten teken dat ze konden springen, lieten ze zich voorover door het gapende gat naar buiten vallen. De deuren van het bommenluik waren echter ontworpen voor het afwerpen van relatief compacte stukken munitie van 7000 pond oftewel volstrekt andere koek dan een half dozijn paratroepers. Op het moment dat ze door het nauwe bommenluik naar buiten vielen, liepen de mannen het risico dat ze met hun hoofd een geweldige smak tegen de romp maakten: het 'luiden van de bel'.

Een paratroeper die 'de bel luidde', kon rekenen op een hersen-

schudding of zelfs het bewustzijn verliezen, zodat hij als een steen naar beneden viel. Dat waren allesbehalve ideale omstandigheden wanneer je naar een dropzone wilde zweven die het Franse verzet met een handvol fakkels had verlicht. Of die in elk geval *hopelijk* door het Franse verzet was verlicht. Van de Gestapo en de ss was bekend dat ook zij soms bakens plaatsten en dan in een hinderlaag wachtten, vooral wanneer ze informatie hadden verkregen over het tijdstip en de locatie van een dropping.

De solitair vliegende bommenwerper vloog ronkend voorwaarts, de maanloze nacht als zijn mantel en beschermer.

De Whitworth-bommenwerper was bewapend met slechts één machinegeweer in de neus en vier machinegeweren in de koepel van de staartboordschutter. Hij was dan ook uiterst kwetsbaar voor aanvallen van direct boven of onder het toestel. Met een topsnelheid van 300 kilometer per uur maakte hij ook nauwelijks kans om te ontkomen aan de wendbare nachtjagers van de Luftwaffe. Het eerste en enige wat de SAS-troepen van een dergelijke aanval zouden merken, waren de boordkanonsalvo's waarmee de Duitse jagers de dunne huid van de fuselage doorboorden en de tracers die in de kerosine-tanks in de vleugels insloegen, waarna een overweldigend hete, dodelijke drakenvlam zich een weg door de desintegrerende vliegtuigromp zou banen.

De bemanning van de Whitworth hoopte dat ze onopgemerkt in de duisternis hun bestemming zouden bereiken. De paratroepers stonden op het punt te worden gedropt in de Vogezen, een middelhoog gebergte langs de Frans-Duitse grens, dat een van de laatste verdedigingsbolwerken van het Reich herbergde. Hitler had de Wehrmacht opgedragen hier een alles-of-nietsstelling in te nemen. Tegen iedere prijs moest worden voorkomen dat de geallieerden in het ondenkbare konden slagen en oostwaarts naar de Heimat zouden doorstoten. Bij deze missie met de codenaam Operatie Loyton stond dan ook ongelooflijk veel op het spel.

De Whitley-bommenrichter zat ineengedoken in de neuskoepel, direct onder de voorste boordschutter. Boven hen zaten de piloot en de copiloot/navigator zij aan zij in de cockpit. Vannacht hoefde de bommenrichter echter geen dodelijk staal uit de hemel te laten neerdalen, althans niet in de vorm van een conventionele bommenlast. Op deze vlucht hadden hij en de navigator de taak midden in het dichtbeboste gebergte een kleine, luciferdoosvormige open plek te ontdekken. Daar moesten ze de paratroepers droppen wier gevechtsreputatie hen tot een van de belangrijkste vijanden van Hitler en het Derde Rijk had gemaakt.

Nadat de SAS-mannen veilig en wel op hun plaats van bestemming zouden zijn aangekomen, moesten ze een leger van duizenden Franse verzetsstrijders organiseren en bewapenen. Samen met hen moesten ze de aanval openen op de bevoorradings- en communicatielijnen van de vijand en in diens achterland chaos en terreur zaaien. Het uitgangspunt was dat ze de fronttroepen van de Wehrmacht ervan konden overtuigen dat hun verdedigingslinies afbrokkelden en dat generaal Pattons 3e en 7e Leger al waren doorgebroken. Als de Duitsers hun stellingen langs de bergachtige Westwall in de Vogezen – een zwaar verdedigingssysteem van loopgraven en artilleriestellingen langs de tactisch goed verdedigbare uitlopers van het gebergte – opgaven, lag de weg naar Duitsland wijd open.

Terwijl hij het nauwe laadruim van de Whitley in zich opnam, schoot kapitein Henry Carey Druce het begrip ‘sardineblikje’ te binnen. Hij was de leider van deze missie, maar zat evengoed schouder aan schouder opeengeklemd met de mannen van zijn stick (de eenheid paratroepers die samen een sprong maakten). Net als zij droeg hij zo veel wapens en uitrusting bij zich dat hij nauwelijks nog een voet kon verzetten. De vijfhoekige RAF-bemanning wisselde over de intercom een constante stroom van gebrabbel uit, terwijl ze de oriëntatiepunten bij het naderen van de dropzone een voor een afstreepten. Druce was daar echter volledig van buitengesloten en kon de

gang van zaken enkel blind en doof in het verduisterde laadruim afwachten.

Hij voelde zich er enigszins ongemakkelijk bij.

Eigenlijk was voor Druce de complete ontstaansgeschiedenis van de missie een verontrustende aangelegenheid, al lagen de redenen daarvoor volledig buiten zijn macht. Zelfs de manier waarop hij door de SAS was gerekruteerd, was bijna per ongeluk geweest.

Tot voor kort had Druce nog gediend bij de SOE, een eenheid die door de ijzeren wil van Churchill in het leven was geroepen en in het verborgene tot stand was gekomen. In de zomer van 1940 had de charismatische Britse oorlogsleider opgeroepen tot de vorming van een geheime organisatie die de door de vijand bezette landen op het Europese continent in vuur en vlam moest zetten.

De SOE was opgericht onder het schild van het ministerie van Economische Oorlogsvoering, zodat ze volledig onafhankelijk van het leger was. Ze kwam bekend te staan als het 'vierde gewapende onderdeel van de strijdkrachten' en trad onder verschillende schuilnamen op, zoals het onschuldig klinkende 'Inter-Services Research Bureau' en – wellicht veel gepaster – 'The Racket' (De Organisatie). Officieel bestond de SOE niet, wat haar zo geschikt maakte voor operaties waarin het niet zo nauw genomen werd met het oorlogsrecht. Als dingen misliepen, kon de Britse regering altijd alles ontkennen.

Op het moment dat de Whitney een bijzonder heftige luchtzak trof, voelde Druce zijn maaginhoud omhoogkomen. Het was overigens niet de eerste keer dat hij vijandig gebied invloog. Tijdens een eerdere SOE-operatie was Druce in door de vijand bezet gebied in Europa gedropt om een aantal ontsnapte krijgsgevangenen op te halen. Maar de missie was verraden en hij was gevangengenomen. In een Duitse gevangenis was hij voor ondervraging aan een Gestapo-officier voorgeleid.

'Onthoud dit: u bent mijn gevangene. En daarom moet u mij nu alles vertellen,' had de Gestapo-officier gezegd.

‘Eigenlijk zou ik u en uw mannen gevangen hebben moeten nemen. Jullie leger is op een haar na verslagen, dus kunt u zich beter aan mij overgeven,’ had Druce kalm geantwoord.

Zijn opmerking veroorzaakte verwarring en Druce had zijn kans gegrepen en was door een venster naar buiten gesprongen. Hij was erin geslaagd uit de klauwen van de Gestapo te blijven en had dwars door bezet Frankrijk zijn weg naar Engeland gevonden. Daarbij had het niet alleen geholpen dat hij zich als een gewone burger had vermomd, maar ook dat hij vloeiend Frans sprak. Tijdens zijn vlucht had hij te voet het gebied doorkruist waar hij nu elk moment zou worden gedropt. Zijn aanstaande terugkeer naar de Vogezen berustte echter volledig op toeval.

Enige tijd na zijn heldhaftige ontsnapping aan de vijand was Druce per trein afgereisd naar een van de trainingskampen voor paratroepen van het Britse leger. Kolonel Brian Franks, de bevelvoerende officier van 2 SAS – het Regiment bestond toentertijd uit de 1 en 2 SAS-Brigades, plus een aantal ‘buitenlandse’ brigades die aan hun zijde meestreden – zat toevallig in dezelfde wagon als Druce. De mannen raakten aan de praat en Franks had Druce de voor de hand liggende vraag gesteld waar hij mee bezig was.

Druce had blijmoedig zijn schouders opgehaald: ‘Eigenlijk heb ik weinig omhanden. Niemand lijkt van mijn diensten gebruik te willen maken.’

‘Welnu, dan kun je je beter bij ons aansluiten,’ had Franks geantwoord.

En aldus was Druce gerekruteerd door de SAS. Hij trad in dienst bij A Squadron, 2 SAS, op dat moment een groep van ongeveer zestig man. Aangezien 2 SAS uit vier eskadrons bestond, waren er te veel operators voor Druce om ze allemaal in één keer te leren kennen. Hij was echter snel op goede voet komen te staan met de twaalf mannen van zijn stick. Problematisch was dat hij slechts met een klein deel van hen in het laadruim van de Armstrong Whitworth Whitley zat.